

Informační prostředky v kontextu s edukačními procesy

Úvod

Svět se za posledních několik desetiletí výrazně změnil a mění se stále. Lidé žijí v době rychlého rozvoje informačních a komunikačních technologií přinášejících enormní množství informací, které pozitivně i negativně ovlivňují jejich prožívání a chování. Po dlouhá léta byly zdroji informací „pouze“ tištěné materiály (knihy, noviny, časopisy) a televizní a rozhlasové vysílání. S rozmachem nových technologií a především využíváním „Internetu“ postupně došlo k fenoménu, který je možno označit jako zvýšenou „informatizaci“ společnosti. V současnosti vlastní téměř každá domácnost počítač s neomezeným připojením k internetu, který jí zaručuje přístup k nepřebornému množství informací, a to 24 hodin denně. Říká se, že informace mají strategickou hodnotu a významnou měrou rozhodují o úspěchu či neúspěchu člověka v nejrůznějších aktivitách. Záleží na tom, jak snadno, rychle a efektivně se k adekvátním informacím dostane, jak aktuální a přehledné jsou, zda jsou věrohodné apod. Můžeme slyšet názor, že ten, kdo má nejvíc informací, má výhodu před těmi, kteří se k nim nedostanou. Pro některé jedince nejsou informace jen prostředkem k dosažení určitého cíle, ale cílem samotným.

Narůstající a často nezdravá závislost na informacích a s tím související stres a úzkost zvětšuje propast mezi tím, čemu člověk rozumí a tím, čemu by podle svého mínění nebo mínění druhých rozumět měl, což se negativně podepisuje na jeho psychice. Zvláště nebezpečné se v této souvislosti jeví vysedávání u počítačů a zabývání se takřka každou informací, kterou internet poskytuje. Přehlčení informačním „balastem“ může způsobovat nezáměr jedince o hodnotné studium, učení a přijímání skutečně užitečných informací, které jsou pro jeho život a profesní výkon principiální. A nejen to. Přehlčení nepodstatnými informacemi ho může dovést až k nezáměru o učení a vzdělávání se, případně k syndromu vyhoření.

1. Média jako zdroje informací

V současné době se nejrůznější typy médií významně podílejí na socializaci jedince, formování jeho osobnosti, šíření sociálních hodnot, společenských

norem a v podstatě utváření celé dnešní společnosti. Mezi světem současných médií a uživatelem (člověkem) vznikla tak silná vazba, že již není představitelné, že by došlo k jejímu omezení a nedej bože k úplnému přerušení.

Média se dají klasifikovat podle nejrůznějších kritérií. Mezi nejčastěji uváděné rozdělení patří dělení dle dvou kritérií, a to:

a) Dle technických kritérií na:

- **primární média** (přirozený jazyk a nonverbální komunikace, projevy emocí a zvukové projevy),
- **sekundární média** (raná sekundární – kouřové a světelné signály, vlajky, megafon; sekundární média na bázi obrazu, písma – telegraf a telefon),
- **terciální média** (masové média – tisk, rozhlas, televize – umožňují oslovovat velké skupiny příjemců),
- **kvartérní média** (kombinace všech předcházejících typů; nejvýraznějším zástupcem je internet, hlavní důraz kladen na interaktivitu účastníků s aktivní účastí na rozvíjení interakce – blogy, chat stránky, Skype, ICQ). [Internet 1, Internet 2];

b) Dle působení na emoce na:

- **horká média** (působí intenzivně na emoce člověka a obvykle na více smyslů – televize, rozhlas, kino, telefon),
- **chladná média** (přinášejí mnohem více informací, jejichž příjem si každý člověk volí sám – noviny, časopisy, reklamy výkladní skříně, billboardy, prospekty, propagační předměty aj).

Psychologickou problematiku představuje otázka, kterými smysly sdělení předávaná komunikačními prostředky vstupují do lidské psychiky. Nejvíce rozšířeným a používaným informačním médiem je internet.

Internet

Internet je už několik let neoddelitelnou součástí lidských životů. Sám o sobě žádné informace neprodukuje, zpřístupňuje pouze to, co do něj někdo někdy umístil a neustále umísťuje. Zásadním a velmi užitečným rozdílem mezi Internetem a jakoukoli encyklopedií či odbornou knihou je v tom, že na něm lze najít informace zcela aktuální, informace, které do žádné knihy nemohou stačit proniknout.

Pomocí komunikačních nástrojů a sociálních sítí může jedinec udržovat vztah s lidmi, se kterými se právě nevidí. Oproti běžné komunikaci v reálném životě mají lidé při tomto typu komunikace méně zábrán a nedochází k pocitu strachu a úzkosti z nastalých sociálních situací. Zkušenosti dokazují, že např. studenti jsou mnohem aktivnější v dotazování a konzultacích se svými učiteli, mohou-li používat email, než při osobním, případně telefonickém hovoru.

Působení internetu na člověka může ovšem mít i negativní charakter, a to zejména v případě, že jej jedinec využívá dlouhodobě několik hodin denně. Častým důsledkem je jeho přehlčení nejrůznějšími informacemi. Může za to mimo jiné neustálá přítomnost reklam a negativních zpravodajství, kterým je věnována téměř každá úvodní internetová stránka. S rostoucí závislostí na informacích jdou ruku v ruce poruchy komunikace, změny v citové oblasti a mezilidských vztazích, neschopnost formulovat myšlenku, ztráta schopnosti pracovat v týmu, ztráta fantazie a schopnosti improvizovat, někdy dokonce pocit úzkosti, stresu a osamělosti.

Symptomy, jako neustálé myšlenky na internet, neschopnost přerušit práci s internetem jsou nejen varovným signálem, ale také znakem psychologické závislosti na tomto médiu a souvisí s tím, jak uživatel vnímá sám sebe a okolí.

Mobilní komunikace

Mobilní telefony dávno neslouží jen k telefonování a posílání textových zpráv. Díky novým technologiím se lze jejich prostřednictvím připojit k internetu a využívat všech jeho výhod včetně přijímání aktuálních informací. Téměř každé dítě vlastní mobilní telefon již před nástupem do základní školy. Rodiče to odůvodňují tím, že chtějí mít nad svým potomkem kontrolu. Tento komunikační prostředek se však dá také lehce zneužít, např. tím, že dítě poskytne své telefonní číslo osobě, kterou vůbec nezná, nebo dojde k natočení např. šikany na kameru mobilního telefonu a jejímu zveřejnění na internetu. Záběr, který se často velmi rychle rozšíří, šikanovanému dále ubližuje. Dítě si také většinou neuvědomuje finanční zátěž, kterou způsobuje rodičům svým ustavičným telefonováním a odesíláním SMS. Častým využíváním mobilního telefonu může u některých jedinců dojít až k vytvoření závislosti na tomto telekomunikačním zařízení – nedokáží se od svého mobilu prakticky odtrhnout. Závislost se nejčastěji projevuje nervozitou a podrážděným chováním. Navíc i zde hrozí zahlcení informacemi.

Televize

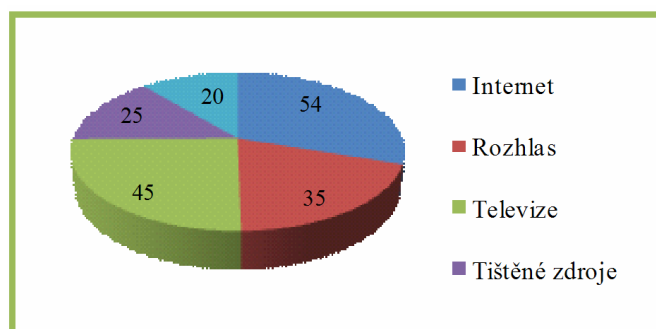
Televize je dynamicky se rozvíjející audiovizuální médium, které bezprostředně ovlivňuje psychiku člověka. Na člověka v tomto případě působí současně mluvené slovo, hudba, nejrůznější zvuky, ale zejména obraz, díky kterému dochází k intenzivnímu působení na emoce. Studie provedené v posledních letech dokázaly negativní vliv televizního násilí na agresivitu diváků, ale důležité otázky, které by ukázali původ a směr této souvislosti zůstávají stále nejasné. Nejvíce interpretovanou domněnkou však zůstává, že agresivně disponovaní jedinci si budou vždy vybírat pořady s násilným obsahem, jejichž systematické sledování zpětnovazebně posílí jejich dispozičně danou agresi. Kýchovité seriály, kde všichni jsou krásní, šťastní, bohatí mohou vést k frustraci z toho, že realita je

jiná. Hodiny strávené před televizní obrazovkou negativně ovlivňují na tvůrčí představivost, fantazii a snění [Internet 3].

2. Jaká je skutečnost – průzkumná sonda

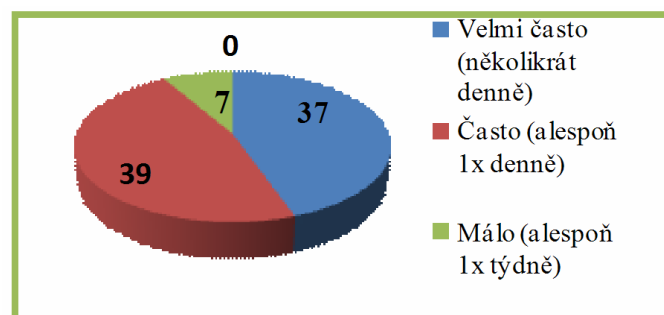
Prostřednictvím anonymního dotazníku jsme zjišťovali, které informační média lidé používají nejčastěji a jak je vnímají. Dotazníky administrovalo v Ostravě 83 náhodně oslovených respondentů ve věku od 18 do 50 let (45% mužů), z nichž 28% mělo vysokoškolské, 70% středoškolské a 2% základní vzdělání. Získali jsme následující údaje.

Na položku „Které informační prostředky využíváte pro získávání informací nejčastěji?“ reagovali respondenti takto: 54 z nich získává informace na internetu, 45 prostřednictvím televize, 35 posloucháním rozhlasu, 25 v tištěných zdrojích (respondenti mohli volit více odpovědí).

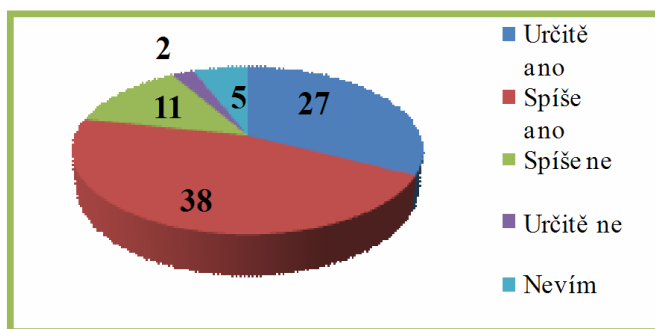
Graf 1. Které informační prostředky využíváte pro získávání informací nejčastěji?

Informační technologie využívá 39 respondentů denně, 37 několikrát denně, 7 jednou týdně (Graf 2).

Graf 2. Jak často využíváte informační technologie?

Na dotaz „Cítíte se být často zahlcen přílišným množstvím informací?“ odpovědělo 30 respondentů kladně, 46 záporně, 7 z nich odpovědět neumělo.

Graf 3. Cítíte se být často zahlcen přílišným množstvím informací?

Závěr

V dnešní době není život bez informačních prostředků možný. Kromě pozitiv, která jsou s jejich využíváním spojována, nesou sebou i negativní působení na člověka, zejména na jeho psychiku. Údaje našeho dotazníkového šetření tomu nasvědčují, i když z důvodu malého počtu respondentů je nelze generalizovat. Potvrdilo se, že respondenti nejčastěji získávají informace na internetu, že více než třetina z jejich celkového počtu (83) využívá informační technologie několikrát denně a že více než třetina respondentů se často cítí zahlcena informacemi.

Domníváme se, že každý jednotlivec by měl být již od dětských let vychováván k optimálnímu vztahu k informačním a komunikačním technologiím, a to v rámci rodiny i školy. V případě, že tok informací bude stále narůstat (a to se pravděpodobně stane) a lidé se s nimi nenaučí adekvátně zacházet, hrozí nebezpečí, že se těmto nepřetržitě přicházejícím informacím začnou vyhýbat. Je na místě předpokládat, že to se bude týkat rovněž informací, které je možno získat prostřednictvím formálního, neformálního a informálního učení. Jak těžkou pozici pak budou mít učitelé, lektori, tutoři, akademičtí pracovníci, instruktoři se dá jen stěží domyslet. Přitom je na ně neustále apelováno, aby učinili edukaci zajímavější, atraktivnější a aby v jejím průběhu dostatečně využívali informační a komunikační technologie. Jakými cestami se jim to za nastíněných okolností podaří, není příliš jasné.

Internetové zdroje

Internet 1, *Mlada* [online]. 2010 [cit. 2011-9-28]. Typy médií. Dostupné z www: <<http://mlada.ic.cz/index.php?topic=32.0>>

Internet 2, Černoušek M. *Grano Salis* [online]. 3. 7. 2003 [cit. 2011-9-29]. Psychologie médií. Dostupné z www: <<http://granosalis.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=1922>>

Internet 3, Referáty.cz [online]. 2011 [cit. 2011-10-15]. Vliv médií na psychiku člověka, zejména dětí. Dostupné z www: <<http://www.referaty10.com/referat/Psychologie/2/tema-2-41-Psychologie.php>>

Abstrakt

Příspěvek je věnován problematice využívání některých komunikačních prostředků s tím souvisejícímu možnému zahlcení člověka informacemi. Konkrétně byla zjišťována míra využívání komunikačních prostředků a intenzita pocitu zahlcení informacemi u ostravských respondentů. Podtržena je dovednost člověka využívat uvedené technologie tak, aby u něj nevznikl odpor k učení, které s přijímáním nových informací souvisí.

Klíčová slova: komunikační prostředky, internet, mobilní telefon, televize, informace, zahlcení informacemi, edukace.

Information resources in the context of the educational process

Abstract

This paper discusses the use of certain means of communication with the ensuing human potential congestion information. Specifically, the rate was determined by use of communication and the intensity of feeling of information overload in Ostrava respondents. Human skill is underlined by the use of technology so that it arose in opposition to the learning of new information related to the adoption.

Key words: means of communication, internet, cellular phone, TV, information, information overload, education.

Zasoby informacyjne w kontekście procesu edukacyjnego

Streszczenie

W artykule omówiono stosowanie niektórych środków porozumiewania w kontekście możliwości występowania u człowieka przeciążenia informacyjnego. Wskaźniki przeciążeniowe określano przy zastosowaniu różnych metod przekazywania informacji oraz ich intensywności określanych przez respondentów.

Słowa kluczowe: środki komunikacji, Internet, telefon komórkowy, telewizja informacyjna, informacja, nadmiar informacji, edukacja.